

Jan Gwiazdomorski

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 19/11(215), 61-62

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

właściwego rozwiązania, im większe będą możliwości działania tych rad. Czynnika-
mi decydującymi będą tu: doświadczenie, rozwaga i właściwe wyważenie środków
prowadzących do realizacji rozlicznych zadań, jakie staną przed adwokaturą nowo
tworzących się izb.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

P Y T A N I E:

Pewna osoba zmarła bezdzietnie pozostawiając jedynie męża. W sporządzonym testamencie notarialnym zapisała stanowiący jej własność plac i dom w mieście na rzecz swej siostrzenicy. Czterej bracia i trzy siostry zmarłej nie żyją, ale pozostały po nich dzieci.

W testamencie spadkodawczyni oświadczyła wobec notariusza, że wydziedzicza swego męża, ponieważ przez cały okres trwania jej małżeństwa nie dopełniał względem niej obowiązków rodzinnych, a w szczególności źle ją traktował i nie zapewniał żadnej opieki.

Testatorka zmarła 23 marca 1975 r. Testament został otwarty i ogłoszony w PBN. Spadkobierczyni wystąpiła do sądu z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku z testamentu, powołując jako uczestnika męża spadkodawczyni. Sąd zobowiązał wnioskodawczynię do zgłoszenia jako uczestników: postępowania dalszego rodzeństwa, tj. dzieci zmarłych braci i sióstr spadkodawczyni.

Powstaje w związku z tym pytanie, czy na tle opisanego wyżej stanu faktycznego sprawy zachodzi konieczność zgłoszenia dalszych zstępnych w tej sprawie, skoro następuje powołanie do spadku z testamentu, nie ma tu bowiem dziedziczenia ustawowego.

Nasuwająca się wątpliwość co do stanowiska sądu wydaje się chyba uzasadniona na tle uwag zamieszczonych w Komentarzu do k.c. (praca zbiorowa, t. 3, Wydawnictwo Prawnicze 1972) do art. 926 § 1, 926 § 2 i 3 i 959 k.c., stosownie do których jeżeli ktoś jest spadkobiercą testamentowym i powołanie do spadku następuje z testamentu, to wówczas wyłącza się dziedziczenie ustawowe co do całości spadku.

O D P O W I E D Ź:

Dziedziczenie polega na sukcesji uniwersalnej, pociągającej za sobą następstwo prawne spadkobiercy w ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego, a więc wstąpienie spadkobiercy w cały splot stosunków prawnych. Zainteresowana jest w tym — z tych czy innych powodów — teoretycznie nieograniczona, a praktycznie niejednokrotnie duża liczba osób, wobec czego konieczne było stworzenie postępowania, w którym by spadkobierca z jednej strony znalazł pewne środki ochrony ułatwiające mu dochodzenie swych praw w razie ich naruszenia, a z drugiej strony został poddany w pewnej mierze w interesie innych osób kontroli organów państwowych. I tak np. istnieje niewątpliwie potrzeba stworzenia dla spadkobiercy możliwości uzyskania decyzji sądowej stwierdzającej, że jest on rzeczywiście spadkobiercą. Decyzja ta ułatwi mu potem wykonywanie i dochodzenie poszczególnych praw należących do spadku.

Ze względu na to, że skutki dziedziczenia dotyczą nie tylko osoby spadkobiercy, ale mają znaczenie także dla znacznej liczby innych osób, trzeba było decyzjom sądowym wydanym w toku postępowania spadkowego, zwłaszcza postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, przyznać moc bezwzględną (skuteczność względem wszystkich). Bezwzględna skuteczność decyzji sądowych wydanych w postępowaniu

spadkowym pociągnęła za sobą z kolei konieczność nie tylko przyznania sądowi prawa, ale nawet nałożenia na niego obowiązku gruntownego sprawdzenia z urzędu zasadności wniosku, na podstawie którego sąd ma wydać odpowiednie postanowienie (zwłaszcza sprawdzenia zasadności wniosku o stwierdzenie nabycia spadku). Ten obowiązek gruntownego sprawdzenia przez sąd z urzędu zasadności wniosku o stwierdzenie nabycia spadku znalazł wyraz także w kilku przepisach szczególnych, między innymi w art. 641 k.p.c., zmierzającym wyraźnie do ułatwienia sądowi spełnienia jego obowiązku. Według powołanego przepisu oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku powinno nie tylko zawierać imię i nazwisko spadkodawcy, datę i miejsce jego śmierci oraz miejsce jego ostatniego zamieszkania, tytuł powołania do spadku oraz treść składanego oświadczenia (§ 1), ale wymieniać także wszelkie wiadome składającemu oświadczenie osoby należące do kręgu spadkobierców ustawowych, jak również wszelkie testamenty, chociażby składający oświadczenie uważał je za nieważne, oraz dane dotyczące treści i miejsca przechowywania testamentów, chyba że zostały złożone w państwowym biurze notarialnym (§ 2).

Na podstawie powołanego przepisu nie może m. zd. ulegać wątpliwości, że podobnie jak spadkobierca ustawowy musi wymienić w oświadczeniu o przyjęciu spadku wszystkie testamenty, chociażby uważał je za nieważne, tak samo spadkobierca testamentowy musi w oświadczeniu o przyjęciu spadku wymienić wszelkie osoby powołane do dziedziczenia z ustawy, chociażby uważał, że osoby te ze względu na istnienie testamentu dojść do dziedziczenia nie mogą. Za takim rozumieniem art. 641 § 2 k.p.c. przemawia zupełnie wyraźnie jego brzmienie, w którym mowa jest nie o spadkobiercach ustawowych (tzn. o osobach, które w konkretnym wypadku rzeczywiście dochodzą do dziedziczenia z ustawy), ale o osobach należących do kręgu spadkobierców ustawowych (tzn. o wszystkich osobach, które nie tylko w pierwszej, ale i w dalszej kolejności mogłyby w ogóle dojść do spadku na podstawie ustawowego porządku dziedziczenia).

Wezwanie wnioskodawczyni przez sąd do wymienienia dalszego rodzeństwa oraz zstępnych braci i siostr spadkodawczyni stanowi zastosowanie przez sąd art. 641 § 2 k.p.c.

Podniesione w zapytaniu wątpliwości są także dlatego niezrozumiałe, że wnioskodawczyni sama wymieniła we wniosku męża spadkodawczyni, a przecież bracia i siostry spadkodawczyni i ich zstępni powołani są w tej samej kolejności do dziedziczenia z ustawy, co jej mąż.

Oczywiście spadkobiercy ustawowi mają być wymienieni w oświadczeniu spadkobiercy testamentowego o przyjęciu spadku nie dlatego, aby stwierdzone zostało nabycie spadku przez nich i przez spadkobiercę testamentowego, ale po to, aby sąd jeżeli będzie uważał to za potrzebne — ze względu na wątpliwości co do ważności testamentu — mógł wezwać spadkobierców ustawowych do udziału w sprawie, a potem umożliwić im wypowiedzenie się, czy ich zdaniem testament jest testamentem ważnym, czy nieważnym.

Dalszy tok postępowania sądu spadku nie jest już objęty treścią nadesłanego pytania.

Jan Gwiazdomorski